

„de Schouw“

Vereniging van
Vrienden
van de
HOGE VELUWE

D E S C H O U W

Orgaan van de Vereniging van
"VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Secretariaat: Berg en Dalweg 5, Beekbergen

Alle correspondentie voor de Redactie te richten aan:
Mevr. W.M.C. VOGELZANG - GIESKE, BALMERSTRAAT 40,
APELDOORN

Jaargang 17, Nr. 1

21 maart 1970

L E N T E S C H O U W 1970

Inhoud :

blz.

- 1 Programma 1970
- 1 Mededeling over het boek "Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe"
- 2 Een winterdag op de Hoge Veluwe . . . E.H. Prakke
- 5 Het Europese Natuurbeschermingsjaar . F.H. Nauta
- 6 Wetenswaardigheden over het Park 1969
- 9 Wilde Dieren. B.E. Schöffner
- 14 Oproep Camerajagers J.H.D. Kammeijer
- 15 Museumnieuws Dra. E. Joosten
- 16 Hert Claus dood gevonden

WENKEN voor inzenders van kopij:

- 1. Gebruik voor Uw kopij zo mogelijk een schrijfmachine en maak twee doorslagen. Indien dit niet mogelijk is, schrijft U dan met ballpoint en maak doorslagen via carbonpapier.
- 2. Gebruik brede marge en ruime interlinie.
- 3. Zend kopij met één doorslag in.
- 4. Foto's op zwart-wit glanzend papier.
- 5. Zend Uw kopij voor de eerstvolgende Schouw in voor 10 mei 1970.

ONTWERP OMSLAG: HANS BEERS

PROGRAMMA 1970

- 21 maart ALGEMENE VERGADERING
Aanvang 10.00 uur, in de aula van het Kröller-
Müller-Museum
- Na de vergadering zal Dr. A. D. Voûte een cau-
serie houden over:
"Insecticiden"
12.30 uur Koffietafel in "Rust een weinig"
's Middags excursie
- 6 juni VOORJAARS-HOGE VELUWEDAG
(44e Hoge Veluwedag)
- Causerie door Prof. Dr. L. Vlijm over:
"Spinnen",
met vertoon van een film over het voortplan-
tingsgedrag van wolfspinnen.
's Middags excursie in groepen
- 24 oktober NAJAARS-HOGE VELUWEDAG
(45e Hoge Veluwedag)
- Causerie over:
"De Vogel trek"
-

MEDEDELING over

"BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN DE VELUWE"

door J. J. Hacke-Oudemans† e.a.

Bovengenoemd boek, waarover mededeling werd gedaan in de Schouw van 21 december 1969 wordt door Dr. Th. C. Oudemans tegen kostprijs aangeboden.

Wanneer U f 46,50 (f 45,00 + f 1,50 portokosten) stort op gironummer 828480 t.n.v. Th. C. Oudemans te Putten (Gld.) wordt het U gaarne toegezonden.

Het secretariaat stelde de leden d.m.v. een circulaire hiervan reeds in kennis.

EEN WINTERDAG OP DE HOGE VELUWE

Na de drukke decembermaand ben ik weer eens heerlijk, in alle rust, naar de Hoge Veluwe gegaan.

Eerst even de hekwachter bezoeken, die het nu niet druk heeft. Daar ontdek ik, dat Visser, zo heet hij, zijn vrije tijd besteedt met tekenen en schilderen. Hele taferelen van her-ten en moeflons op de Hoge Veluwe hangen daar aan de muur. Een enige hobby en aan te raden om ook eens te proberen.

Ik begin te wandelen bij het boerderijtje "de Everwijns-erf" en zie dat de deuren en ramen opgeschilderd zijn. De verf ziet er solide uit, maar de kleuren rood en geel doen wat vreemd aan. Op een eenvoudige Veluwse boerderij zou het oude boerengroen met wit beter passen naar mijn idee. Maar niet getreurd, het staat wel vrolijk en langs het fietspad loop ik in flinke pas verder, want het is koud. Het vriest en er staat een Oostenwind. Toch is het heerlijk met de gedempte kleuren van hei en pijpstrootje en frisse lucht om je heen. Een paar grote gaten wijzen op een dassenburcht, maar of hij nog in gebruik is valt niet vast te stellen. De das slaapt in de winter en pas in het voorjaar kun je een levensteken zien, doordat hij dan hopen vuil buiten zijn hol legt. Grote schoonmaak dus.

Daar loopt ineens iets door de hei. Een haas een konijn?? Nee, . . . ik zie een lange staart, het is de vos, die daar in de buurt huist en opgeschrikt is. Zou het de vos met het zendertje om zijn hals zijn, van het Itbon?

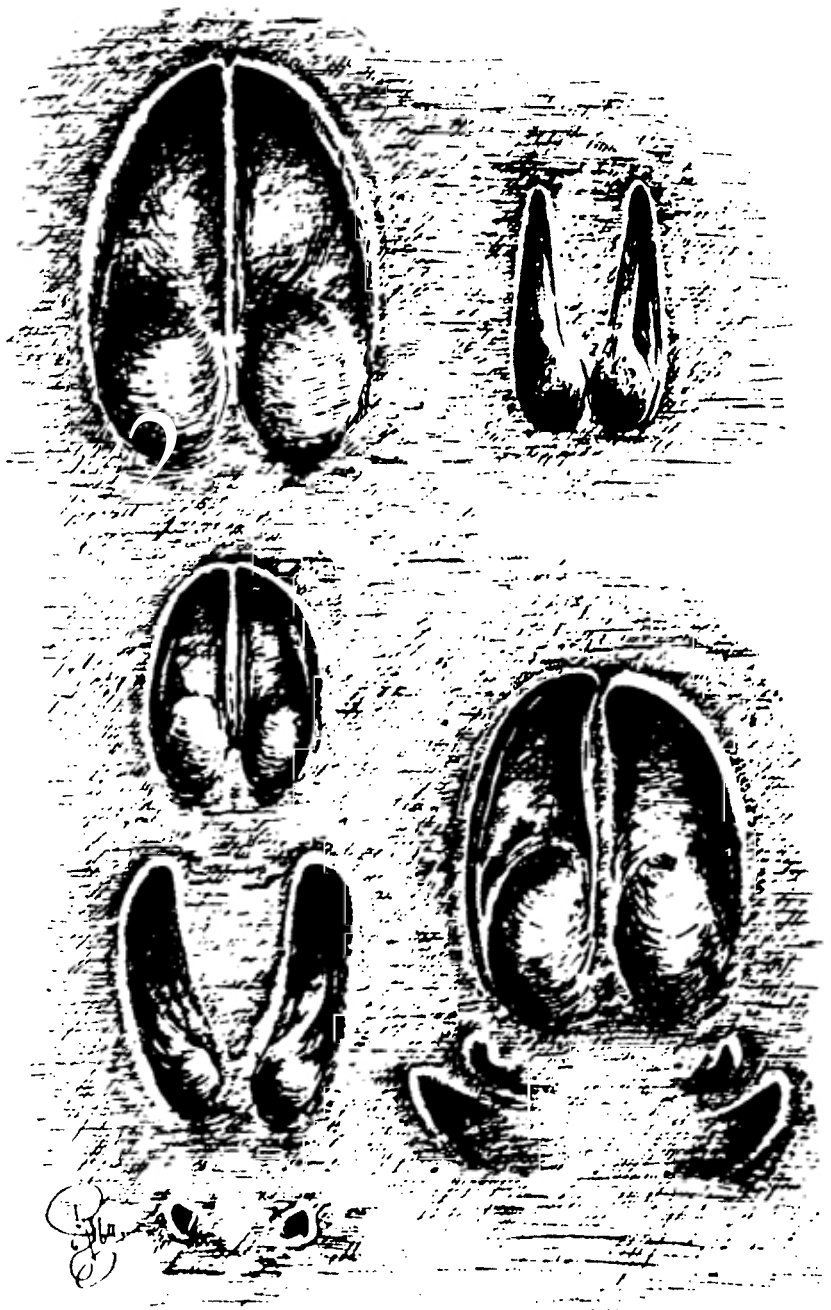
Het Karitzky-weggetje loop ik af en steek de autoweg over. Daar, langs het bos met uitzicht over de hei, staan op het zandpad vele sporen en prenten. Wat is het geweest? Moeflon, hert of ree?

In de wildbaan zijn geen wilde zwijnen en reeën. Of toch? Ik weet het niet.

Als ik later bij de Pampel wandel, heb ik nog een verrassende ontmoeting. Mevrouw Planta loopt daar door het bos met haar moeflon. "Gadi" loopt haar als een hondje achterna en raakt in paniek, als ze haar niet meer ziet. Iedere dag wandelt zij met de moeflon door de bossen, die dan zijn benodigde voer hier en daar afknabbelt. Malse conifeertakjes, bosbessenknopjes en dunne twijgjes van alles wat opschiet in het bos.

Mevrouw Planta weet al net zoveel en zo gezellig te vertellen als haar man, over alles in het bos voorkomende zaken. Zij wijst ook heel duidelijk nu de prent van een moeflon aan, in vergelijking met die van een ree en van een wild zwijn, zo-

dat als slot van dit verhaal bijgaande tekening U allen de prenten vertoont, om al wandelende nu zelf na te gaan welk dier Uw pad gekruist heeft. *)

GROFWILDPRENTEN

Links boven van het edelhert en daaronder van het ree, beide bij rustige tred.

Links beneden: reeënprent van een vluchtig stuk met afdrukken van de achterklauwen. Rechts boven: de smalle afdrukken van de moeflonschalen en beneden: de prent van een everzwijn; beide ook rustig tredend.

H E T

F. H. Nauta

E U R O P E E S

N A T U U R B E S C H E R M I N G S J A A R 1970

Lucht en water zijn onze eerste levensbehoeften. Wekelijks, ja bijna dagelijks lezen we in de couranten dat er ergens een groep mensen zich bezighoudt of zal gaan houden met de problemen rond de vervuiling van de lucht en het water in ons kleine, overbevolkte landje. De tijd is echter voorbij, dat deze en dergelijke problemen kunnen worden opgelost binnen de grenzen van één enkel land. Daarom werd door de ministers van de landen, aangesloten bij de Raad van Europa, reeds in maart 1966 besloten het jaar 1970 uit te roepen tot het Europese Natuurbeschermingsjaar: "N70". In ons land werd een comité ter voorbereiding van het natuurbeschermingsjaar ingesteld, dat als nationaal thema koos: Natuurbehoud in een dichtbevolkt land.

Het probleem voor Nederland is, hoe in dit dichtst bevolkte land van Europa (en de gehele wereld) nog iets van de gevarieerdheid van de natuur kan worden gered, opdat de huidige en de komende generaties nog iets van de natuur kunnen beleven, ervan kunnen leren en er de mogelijkheden tot lichamelijke en geestelijke recreatie in kunnen vinden, die

*) Wilt U meer weten over sporen e. d., dan verwijzen wij U gaarne naar het boek "WILD ZIEN" van A. Langenbach en J. R. J. Planta, uitgegeven door N. V. Uitgeverij A. Roelofs van Goor te Amersfoort.

De prenten en verklaring zijn hieruit overgenomen.

erin verborgen liggen. Natuurbescherming is via natuurbehoud tot milieubehoud (het milieu van plant, dier en mens) een milieubeheer geworden. In deze zin is natuurbescherming een zaak van iedereen. Het doel van het Europese Natuurbeschermingsjaar is het probleem van natuurbehoud in Europees verband te doen zien.

WETENSWAARDIGHEDEN

OVER

HET PARK 1969

LANDSCHAPSVERZORGING

Het zuidoostelijk deel van "De Bunt", alwaar tussen de loofhoutgroepen en de alleenstaande loofbomen zeer veel opslag was ontstaan van Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*) en vliegdenen, kreeg een flinke "schoonmaakeurt": alle vogelkers en vliegdenen werden gekapt.

Thans kan men het fraaie geboomte op dit terrein (inlandse eik, beuk, berk, linde, lijsterbes, vuilboom, krent enz.) goed onderscheiden, terwijl door het "openmaken" van dit gebied het perspectief veel dieper is geworden.

BOSBESCHADIGING

Door de hoge grondwaterstand, die o. a. wordt veroorzaakt door de over het algemeen koude en regenachtige zomers van de laatste jaren, gaan in het gebied ten Z. W. van het Jeneverbessenbos, alsmede in de omgeving van het huis van Mevr. Jeekel nog steeds bomen dood: berken, vliegdenen, Amerikaanse eiken.

Van de jeneverbessen, die in de winter van 1968 - 1969 als gevolg van de zware sneeuwval meer of minder "uiteengevallen" waren, werden verscheiden exemplaren op onzichtbare wijze met touw bijeengebonden.

WANDELPADEN

De aanduiding in het terrein van alle wandelroutes werd verbeterd door het vervangen van de vrij lichte paaltjes door zwaardere paaltjes; de gekleurde koppen der paaltjes werden hierdoor uiteraard ook duidelijker (groter). Op de nieuwe "Hoge Veluwe"-kaart (tweede druk) kon een nieuwe wandelroute worden aangegeven, t. w. de "witte" wandeling, lopende van de Wildbaanweg (even ten Noorden van "De Pollen") naar het Jeneverbessenbos. Reeds thans is gebleken, dat deze wandelroute, die door een prachtig, typisch Veluws landschap voert, bij onze bezoekers zeer in trek is.

W I L D B E H E E R

RUSTGEBIED "COMPAGNIEBERG"

Reeds enkele weken nadat de grenzen van dit nieuwe rustgebied met de bekende verbodsbordjes waren aangegeven, werden regelmatig ruim 30 stuks kaalwild (= vrouwelijk roodwild) en 35 à 40 moeflons buiten het dekkingsbos waargenomen. Later vertoonden de moeflons zich minder, maar onze bezoekers konden - van de autoweg naar Oud Reemst af - regelmatig kaalwild, alsmede enkele jonge herten zien. Het ziet er naar uit, dat ook deze wijziging in het rustgebiedenstelsel een succes zal worden, niet alleen voor het publiek, maar ook en vooral voor het grofwild.

Ook voor de echte natuurliefhebbers, die er de voorkeur aan geven het wild op een berstocht of wandeltocht te observeren, zijn de omstandigheden gunstiger geworden. Er wordt nu nl. minder achter het wild aan gejaagd dan voorheen.

TROFEEËNSHOW

Op 26 april werden in "De Koperen Kop" de trofeeën aan de rechthebbende jagers uitgereikt.

De herten- en reeëngeweien, de moeflonhorens en de houwens van de wilde zwijnen waren in de grote zaal tentoongesteld.

De afwerpstangen, die door onze wildschutten (en anderen) waren gevonden (een uitgebreide collectie!), waren eveneens uitgesteld. Hierdoor konden zeer leerzame en interessante vergelijkingen worden gemaakt.

Wegens ziekte van Ir E. Reinders, opperhoutvester van het Kroondomein, had de houtvester Ir. J. van Floenstein Mulder op ons verzoek, samen met twee - zeer deskundige - medewerkers (de heren J. Spek en A.M. Pols) van te voren de hertentrofeeën geëvalueerd.

EDELHERTEN

Op 13 april wierp de eerste spitser zijn stangetjes af. Alle oudere herten waren op dat tijdstip hun koptooi natuurlijk al kwijt, met uitzondering van een jonge 6-ender.

De ontwikkeling van de bastgeweien verliep zeer goed en vrijwel parallel aan die van vorig jaar.

Evenals verleden jaar werd op 11 mei het eerste hertekalf waargenomen. Het hoogtepunt van de geboorten werd omstreeks 26 mei bereikt.

Een 6-ender (van matige kwaliteit) sprong over het zuidelijk binnenraaster en bevindt zich thans op "Kemperberg". Het is tot op heden nog niet gelukt het dier af te schieten.

MOEFLONS

Op 19 april werd een bronstige ooi waargenomen, uitzonderlijk laat dus.
Op 12 juni werd een lam gezien van ongeveer een week oud, een nakomertje dus.

In de verslagperiode werd een ram afgeschoten, terwijl voorts het skelet werd gevonden van een ram, die eind februari moet zijn doodgegaan.

REEËN

Op 11 juni werd, in samenwerking met het I. T. B. O. N., het afschotplan 1969/1970 voor het reewild opgesteld.

Dit plan ziet er als volgt uit:

	Reebokken	Reegeiten	Reekalveren	Totaal
Beginstand . .	41	65	57	163
Afschot	14	37	22	73
Eindstand . . .	27	28	35	90

De huidige onevenwichtigheid in de geslachtsverhouding (41 bokken en 65 geiten, dus een verhouding van ongeveer 2 : 3) is ontstaan doordat in de afgelopen winter, toen het afschot van de reegeiten en -kalveren (afschotplan 1968/1969) moest plaats vinden, de weersomstandigheden zó ongunstig waren (veel sneeuw en matige tot strenge vorst), dat besloten werd alle jachtactiviteiten te beëindigen. De hierdoor ontstane achterstand zal in de wintermaanden van 1970 door een verhoogd afschot moeten worden ingehaald. Helaas ontging ons de geboorte van het eerste reekalfje, zodat ditmaal geen datum kan worden opgegeven.

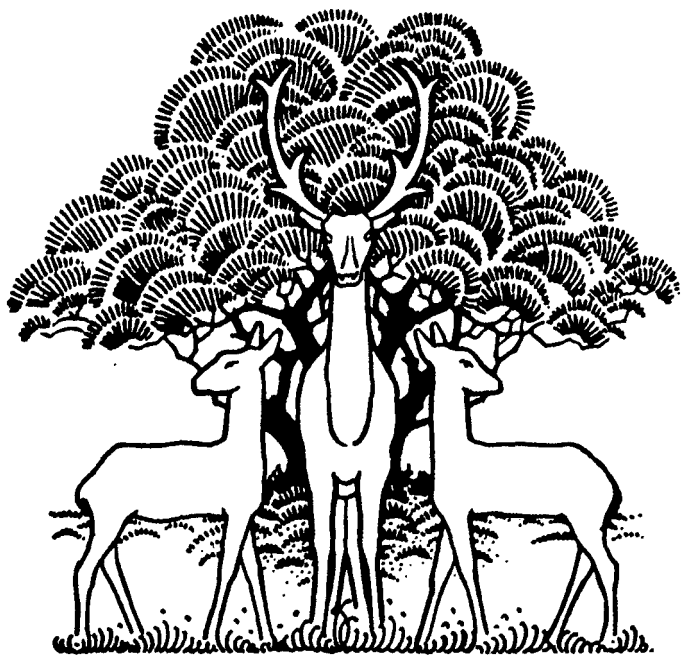
In het vorige kwartaalverslag werd verzuimd melding te maken van het feit, dat op 30 maart een reebok in de vijver bij het Jachtslot is verdronken.

In de verslagperiode liep een spitsier zich dood tegen het raster van "Kemperberg", terwijl - eveneens op "Kemperberg" - een dode reegeit werd gevonden.

EVERZWIJNEN

Op 14 april werden de eerste frislingen (3 stuks) gezien; ze waren ongeveer een week oud. De eerste geboorten in dit jaar vielen dus vrijwel op de zelfde datum als in 1968 (6 april). Het hoogtepunt van de geboorten werd bereikt in de 3e week van mei.

de schouw

16e Jaargang - 1969

Vereniging van Vrienden van de
Hoge Veluwe

Redactioneel

Ons lid Dr. J. Bloeme heeft met een werkelijk bewonderenswaardig enthousiasme een uitgebreid register gemaakt van de artikelen in de Schouw van de achter ons liggende jaargangen. Wij zijn hem daar zeer erkentelijk voor.

Het spreekt echter vanzelf, dat we niet ieder jaar op iets dergelijks mogen rekenen. Daarom heeft de redactie zich beraden op "wat nu in de toekomst?". Maar de toekomst begint vandaag, zodat U bijgaand als resultaat van dit beraad een eenvoudige inhoudsopgave van de Schouw 1969 vindt.

We zullen voortaan in het eerste nummer van een jaargang de inhoud van het voorgaande jaar publiceren.

Inhoud jaargang 1969

Nr. 1

Pag.

3	Programma activiteiten 1969	
5	Helene Kröller-Müller (11 febr. 1869 - 11 febr. 1969)	A. B. Wigman
7	Mededelingen van de Directie van het Park	
12	Notekraker aan de kaas	
13	Recensie "Kennis en praktijk van de jacht op waterwild, kleinwild en schadelijk wild" door A. H. M. Jurgens	B. Schöffner
15	Voorkomende grassen e. d. op de Hoge Veluwe m. m. v. de Heren S. v. d. Werf en H. C. Klein	
22	Museumnieuws	Dra. E. Joosten
23	Artikel overgenomen uit "De Nederlandse Jager" over Reewild	

Speciale editie van De Schouw,
bevattende artikelen uit vorige jaargangen en nummers

Pag.

1	Hoge Veluwedag 1969	
2	Helene Kröller-Müller (11 febr. 1869 - 11 febr. 1969)	A. B. Wigman
5	How Animals talk	Dr. J. de Bloeme
7	De Samenleving bij het Roodwild uit "Het Edelhert"	
9	Waarnemingen	J. J. Hacke-Oudemans
11	Kraanvogels op de Hoge Veluwe	B. Schöffner
12	Verslag van de 30e Hoge Veluwedag op 8 juni 1963 over de causerie van H. J. E. van Beuningen over Reewild	J. J. Hacke-Oudemans

Nr. 2

Pag.

27	Mededeling Hoge Veluwedag (Najaars)	
27	Verslag 42ste Hoge Veluwedag; causerie Prof. Dr. M. F. Mörzer Bruyns; verslag E. H. Prakke-Kley	
32	De Insectenaantasting	D. Doom
34	Reacties van Lezers - "Jaarringen"	H. Fr. Kley
36	De Negende - Bijeenkomst Cameravrienden	J. H. D. Kammeijer
36	Zwerven op de Hoge Veluwe - Vragen: Ex-stedeling Antwoorden: H. van Medenbach de Rooy	
41	Museumnieuws	Dra. E. Joosten
42	Jaarboekje Nederlands Valkeniers Verbond; Mededeling over - Losse bijlage kleurenfoto gemaakt door A. Berends: "Een kleine vos op dahila"	

Nr. 3

Pag.

43	Kerstwens	
444	Najaars-Hoge Veluwedag, causerie J. R. J. Planta	F. H. Nauta
46	Operatie Visarend	Ir. J. Alexander

Pag.

50	Recensie: "Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe" door J.J. Hacke-Oudemans	Redactie
52	Recensie: "Heidevelden en -tuinen"	Ir. H. van Tuil
52	A. N. W. B.-wandeling	E.H. Prakke-Kley
53	Hans Beers	Redactie
54	Amateur-Dia- en Filmvertoning	A.H. E.
55	St. Hubertusdag	E.H. Prakke-Kley
56	Museumnieuws	Dra. E. Joosten
57	Een angstig avontuur met Zwijnen, uit de N.A.C.	

WILDE DIEREN

B. Schöffner

OP DE VELUWE EN ELDERS IN ONS LAND IN VROEGER EEUWEN

Iedere bezoeker van de Hoge Veluwe hoopt natuurlijk een hert of moeflon of minstens een wild zwijn tegen te komen. Dikwijls moeten we het echter met minder doen; je hebt ze nu eenmaal niet aan een touwtje. - Gelukkig!

Wilde dieren spreken tot onze fantasie, al denken we bij de term "wilde dieren" meer aan wolven, beren, leeuwen en tijgers, vergetend dat een veldkonijntje of zelfs een mol en een muisje een "wild dier" is.

Leeuwen en tijgers hebben op onze Hoge Veluwe natuurlijk nooit rondgesjouwd, maar wolven, beren etc. wel. Het is misschien interessant eens te zien wat daar nog van bekend is. Er zijn oude kronieken en nieuwe leerboeken e. d. waar een paar jaartallen in voorkomen; veel is het niet, of je moet op "van horen zeggen" afgaan, wat vaak ook niet zo heel betrouwbaar is. Bij het horen van jaartallen, van data waarop men bepaalde wilde dieren op de Veluwe nog zag of buitmaakte, moeten we ons wèl realiseren, dat een honderd jaar geleden op de hele Veluwe nog geen enkele verharde weg voorkwam, dat de Koningswegen speciaal aangelegd werden om per karos jacht te kunnen bedrijven en/of een aantal jachtsloten met elkaar te verbinden. Zó eenzaam en zó woest was de Veluwe, dat b. v. het dorpje Kootwijk in de Franse tijd nooit een Franse bezetting gehad schijnt te hebben, om de eenvoudige reden dat er drie expedities zijn uitgezonden om het te bezetten. Maar men verdwaalde iedere keer en heeft het gewoon niet gevonden. Dat een dergelijk gebied niet alleen een pracht schuiloord was voor wild, maar ook voor uit de gemeenschap gestoten mensen, behoeft geen betoog.

Laten we beginnen bij de WILDE ZWIJNEN. Wat wij tegenwoordig als de zwijnen kennen is import. De oorspronkelijke varkens waren groter dan de tegenwoordige. Oude evers konden een formidabele grootte bereiken en levensgevaarlijk zijn. De oude inlandse zwijnen leefden hier tot aan het einde der vorige eeuw. Van alle uitgeroeide grote dieren in

Nederland hebben zij het het langst uitgehouden en gelukkig is de Veluwe niet lang zonder geweest, want in de jaren '20 (als ik goed ingelicht ben) voerde prins Hendrik weer een aantal zwijnen in, afkomstig van zijn Duitse bezittingen. De boeren waren toendertijd niet zo bijster enthousiast, want verdraaid, wat kan een koppel zwijnen een "zwijnenboel" maken van een aardappelakker of een bietenkuil. Tegenwoordig is de schaderegeling veel beter of zijn ernstig bedreigde akkers omheind, al trekken de varkens zich van obstakels in het algemeen niet zo bijster veel aan.

Ongeveer in dezelfde tijd als de "nieuwe" wilde zwijnen werden ingevoerd, kwamen hier ook de moeflons. Deze wilde schapen zijn afkomstig uit de hooggebergten van Corsica en enkele andere eilanden in de Middellandse Zee en ik ben eigenlijk nog steeds verwonderd dat ze het in onze Nederlandse omstandigheden en zonder bergen zo bijzonder goed doen.

Het volgende wilde dier dat het nogal lang heeft uitgehouden was de WOLF.

In de 16e eeuw werden op de Veluwe en in het Sticht bij drijfjachten nog honderden wolven gedood. Uit de 17e eeuw komen dergelijke berichten nog uit Drente en Noord-Brabant. Uit 1592 dateert een bericht over onveiligheid van het platteland door de wolven. Ze kwamen zelfs onder de poorten van de steden.

Het is verwonderlijk, dat de mens de wolf steeds zo fel vervolgd heeft en klaagde over dit dier, zelfs heden ten dage. Objectief bekeken is de schade en het gevaar door de wolf niet zo heel erg groot, temeer daar de wolf de menselijke nederzettingen alleen nadert als ze zeer hongerig zijn. In het laatst der 18e eeuw komen nog meldingen over geschoten wolven in Noord-Brabant (Heeswijk, Oisterwijk, de Meijerij van Den Bosch en omgeving Breda), uit de Veluwe en uit Utrecht. In de 19e eeuw ten slotte schijnt er nog een enkele wolf uit de Ardennen of uit Duitsland naar hier te verdwalen (zoals ze momenteel nog regelmatig in Duitsland infiltreren uit de Oostelijke staten), in 1820 en 1822 bij Groesbeek (uit het Reichswald?), in 1845 bij Schinveld (L). Rond 1810 stonden in Limburg nog premies op het doden van wolven. In 1869 zouden bij Schinveld (L) nog 2 wolven gevangen zijn. De allerlaatste in Nederland zou ten slotte bij Helvoirt (N.B.) in 1891 geschoten zijn. Het kadaver werd opgestuurd naar Artis, waar bleek dat het zo goed als zeker een...verwilderde herdershond was. Men behoeft zich hierover niet te verwonderen, want wij spreken van "een wolf" alsof alle wolven gelijk zouden zijn. Er zijn echter verschillende rassen wolven, die in uiterlijk nogal uiteen lopen. Menig hondenras heeft nog wolvenbloed en juist de hond die er het minst op lijkt, heeft het meeste wolvenbloed: de chou-chou. Lees er Lorenz's "Ik sprak met viervoeters, vogels en vissen" maar eens op na.

Volgt de BRUINE BEER; wij gaan steeds verder terug in het verleden. Helaas is niet bekend wanneer hij in Nederland is uitgeroeid. Vast staat, dat in de late Middeleeuwen (1200-1300) nog geregeld over de overlast van en over de jacht op beren geschreven staat. In N.W.-Duitsland schijnt de laatste bruine beer in 1650 neergelegd te zijn. De mens vernietigt alles wat hem om één of andere reden niet welgevallig is.

Andere berensoorten (grijze beer, etc.) kwamen in Europa

niet voor, behalve de hollenbeer, maar voor dat dier moeten we teruggaan tot vlak na de ijstijden. Aan het verdwijnen van dat reusachtige dier zal de mens wel niet debet zijn geweest, maar veeleer de rigoureuze klimaatsveranderingen na de laatste ijstijd.

Over WISENTEN (Europese bison) in onze streken, was helaas niets te vinden. De laatste wisenten in Europa bevonden zich in Polen. Na de 2e wereldoorlog leek het erop, dat ook dit sprookje ten einde zou zijn. Het bleek echter, dat enkele exemplaren de (doden)dans ontsprongen waren. Van deze laatste exemplaren heeft men in een groot bosrijk nationaal park een mooie kudde opgefokt, die dank zij verstandig beheer nog steeds groeit. In tegenstelling tot de (Amerikaanse) bison leeft de wisent in bossen. Vóór hier in de bronstijd de grote ontbossing begon (en de grote heidevelden ontstonden) moet de wisent vast ook wel op de Veluwe voorgekomen zijn, al was er niets meer over op papier te vinden.

Een ander wild rund dat hier voorkwam, was de OEROS, of Aver, Oerus of Oeroes. In de Romeinse tijd (circa 600 na Chr.) waren er al voorschriften om de dieren in de bronstijd te sparen. Op het eerste gezicht klinkt het misschien vreemd, maar hoe groter en opvallender een dier is, des te kwetsbaarder is het tegenover dat kleine venijnige wezen: de mens. In de late Middeleeuwen schijnen er nog oerosjachten geweest te zijn, terwijl in 1344 nog 2 zulke dieren werden gedood in de Haarlemmerhout. Uit 1464 is er een bericht over 3-4 wilde runderen in de duinen in de buurt van Bennebroek. Ze werden 's winters bijgevoerd. Of dit werkelijk oerossen waren, staat niet vast, want in die tijd gebeurde het wel dat men huisrunderen liet verwilderen om er later op te jagen. De laatst bekende oeros in Europa schijnt in 1627 in Polen gedood te zijn. Wilt U (weer teruggefokte) oerossen zien - dat is mogelijk in verschillende dierentuinen en "in het wild" in het Neandertal bij Düsseldorf. Dit laatste valt wat de oerossen betreft, zwaar tegen; het reservaat is afgerasterd, je komt niet binnen het raster, ziet ze dus meestal niet, want ze zwerven ergens in het grote bos. Zie je ze bij toeval toch - welnu, een wat groot uitgevallen koe, meer niet. Valt een bezoek aan het Neandertal in dit opzicht tegen, een bezoek aan het aldaar

aanwezige kleine museum over de ter plaatse gevonden oudste menselijke resten, kunnen we iedereen aanbevelen.

Zeer de moeite waard! U bent er zo: over de autoweg E 36 richting Keulen en kort vóór Düsseldorf uitrijden richting Mettman. Dan vindt U het vanzelf.

Hoe het hier met WILDE PAARDEN heeft gestaan, is ook niet meer te achterhalen. Het zal wel de stamvorm zijn geweest van de o. a. in terpen en graven gevonden paarden.

Vlak over onze grens zijn nog "wilde" paarden te zien. Ook een tegenvaller: de dieren zijn inderdaad wild in die zin, dat de mens nergens helpt: er wordt nooit bijgevoerd, er is geen onderkomen, zieke dieren worden niet behandeld, met geboorte wordt niet geholpen etc. Maar een flinke kudde paarden in een omheind gebied van slechts circa 150 ha maakt toch niet de indruk van echte wildernis. Als diezelfde kudde nu op een gebied ter grootte van de Hoge Veluwe zwierf.... Het enige ingrijpen van de mens is het jaarlijkse opvangen en verwijderen van een aantal hengsten op een zondag in mei. Van dit gebeuren wordt een groot feest gemaakt, een soort rodeo in optima forma.

Wie van wilde tonelen en sensatie houdt informere bij de V. V. V. naar de nauwkeurige datum en trekke in mei naar Dülmen, luttele kilometers Oost van Enschede.

Rest ten slotte nog de BEVER. Onze oerbossen waren natte bossen, die door het water alleen bij vorst te betreden waren; ook op de Veluwe. Het laatste Nederlandse "oerwoud" was het Beekberger bos, dat omstreeks 1850 werd gerooid. Wellicht dat in deze natte wouden bevers voorkwamen, al meen ik dat ze meer behoefte hebben aan stromend water. De laatste meldingen over bevers komen dan ook alleen van langs de grote rivieren. In de 18e eeuw was de bever al zo zeldzaam, dat het opgetekend werd als men er één zag: 1770 bij Hedel, 1791 aan de Merwede, 1799 bij Deventer en 1801 bij Doesburg. Het waren al de zielige resten van een ongetwijfeld eens bloeiende populatie. De allerlaatste eenzame bever is gedood bij Zalk (bij Kampen) in 1827.

En ook hier heeft de mens helaas weer getoond een moordeenaar van zijn kleinere broederkes te zijn.

In onze dagen doet een ver familielid van de bever nogal van zich spreken: de muskus- of bisamrat. Bij het woord "rat" denken we direct - ah jakkes - aan de rioolratten, ieder

welbekend. De naam bisam- of muskus rat is dan ook min of meer misleidend, omdat dit dier, zoals boven al gezegd, dichter bij de bever dan bij de ratten staat.

De muskusrat is een planteneter en geen mens zou bezwaar tegen zijn bestaan in Nederland hebben, mits hij door zijn ongebreidelde graverij geen dodelijk gevaar voor onze dijken en dus voor ons allen betekende. Reden waarom er van overheidswege een felle jacht op gemaakt wordt.

Zoals 't er nu uit ziet, houdt hij in bepaalde gebieden in Nederland voorlopig wel vaste voet, o. a. in het prachtige natuurmonument Kampina bij Boxtel N. Br. Op onze Hoge Veluwe zult U hem echter (nog?) tevergeefs zoeken.

OPROEP

CAMERAJAGERS

Aangezien het noodzakelijk is, dat we even contact met elkaar hebben voor het uitwerken van de plannen i. v. m. de komende 10e reünie, welke zoals altijd voor alle vrienden van de Hoge Veluwe toegankelijk zal zijn, verzoek ik U allen op zaterdag 2 mei a. s. naar Restaurant "de Gelderblom" te Ermelo (vlakbij station) te komen, alwaar aanvang 11 uur een korte vergadering zal worden gehouden.

Zoals U allen bekend zal zijn, is het de bedoeling dat deze 10e reünie een feestelijk karakter zal dragen, zodat aller komst gewenst is. In de Herfstschouw zal dan vermeld worden waar, wanneer en op welk tijdstip de 10e reünie zal worden gehouden. Aangezien de belangstelling ook onder de jongeren steeds groeiende is, zal dit jaar naar een grotere zaal gezocht moeten worden.

Voor suggesties Uwerzijds houd ik mij aanbevolen.

J. H. D. Kammeijer
Amstelkade 88^{II}
Amsterdam

Telefoon 020-72 33 16

Op 26 maart zullen alle zalen van het museum weer, geheel ingericht, opengesteld worden voor het publiek. Ook het beeldenpark wordt voor Pasen opengesteld.

Van 27 juni - 16 augustus wordt een tentoonstelling gehouden van de particuliere collectie van de beeldhouwer Jean Arp en Marguerite Arp-Hagenbach. Hierin is vooral werk vertegenwoordigd van hun vrienden uit de periode van Dada en Constructivisme (Arp, Max Bill, Gonzalez, Klee, Miro, Moholy Nagy, Nicholson, Pevsner, Schwitters, Täuber-Arp, Vasarely).

Deze particuliere collectie sluit zeer harmonisch aan bij de eigen collectie van het museum. Ook een groep beelden en reliëfs van Arp zelf wordt in de expositie opgenomen.

Concerten worden gehouden op:

25 april Het Fresk-strikkwartet, een Zweeds kwartet, dat Nederlandse en Zweedse composities speelt.

23 mei Frank van Koten (hobo) met pianobegeleiding. Een gemengd programma van contemporaine en 18e eeuwse muziek.

20 juni Elisabeth Lugt (sopraan) en Felix de Nobel (piano); liederen van Strawinsky, Poulenc, Dallapiccola e.a.

Opgaven voor abonnementen gaarne bij de administratie van het museum.

HERT CLAUS DOOD GEVONDEN

Claus, het hert dat bekendheid genoot door zijn enorme gewei, is dood.

Toen wij dit bericht op 25 februari vernamen, bleek dat het 11-jarige dier al drie weken spoorloos was en circa genoemde datum levenloos gevonden is bij het Deelense was in het Park.

Men twijfelt over de doodsoorzaak van dit kapitale hert.

VERENIGING VAN "VRIENDEN VAN DE HOGE VELUWE"

Uit de Statuten:

Art. 2. De vereniging beoogt het aankweken van een hechte band onder hen, die belang stellen in de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe", gevestigd te 's-Gravenhage, alsmede het bijstaan van het bestuur van die Stichting in het verwezenlijken van de doeleinden, die het krachtens de grondregelen van die Stichting heeft na te streven.

Art. 3. 1. De vereniging tracht haar doel te bereiken door in nauwe samenwerking met het dagelijks bestuur van de Stichting "Het Nationale Park de Hoge Veluwe"

- a. in brede kring belangstelling te wekken voor "Het Nationale Park de Hoge Veluwe" door het stimuleren van het bezoek aan dit park;
- b. het organiseren van één of meer "Hoge-Veluwedagen" per jaar;
- c. het vormen van werkgroepen uit en in bijzondere gevallen mede buiten haar leden, ter bestudering van bepaalde onderdelen, mogelijkheden en belangen van "Het Nationale Park de Hoge Veluwe";
- d. het dienen van advies en/of het doen van voorstellen aan het dagelijks bestuur voornoemd;

BESTUUR:

Jhr. W.H. de Beaufort, Maarn, Ere-Voorzitter

D.A. Kramer, Hoenderloo, Voorzitter

C.W. van Calcar, Secretaris, Berg en Dalweg 5, Beekbergen, tel. 05766-1500

Mr. Ph. Mees, Rotterdam/Hoenderloo, Penningmeester

Leden:

Drs. J.A.F. Roelen, burgemeester van Arnhem

Mr. A.L. des Tombe, burgemeester van Apeldoorn

J. Slot, burgemeester van Ede

Mej. J.J.M.H. Oudemans, Amsterdam

Ir. J.H. van Tuil, Hoenderloo

Adviserende leden:

Drs. R.W. Oxenaar, Directeur Rijksmuseum Kröller-Müller, Otterlo

Ir. H. van Medenbach de Rooy, Dir. Nat. Park de Hoge Veluwe, Hoenderloo

REDACTIE "DE SCHOUW":

Mevr. E.H. Prakke-Kley, Oosterbeek

F.H. Nauta, Alphen aan den Rijn

B.E. Schäffner, Duiven

Secretaresse:

Mevr. W.M.C. Vogelzang-Gieske

Apeldoorn, Balmerstraat 40

telefoon 05760-18705

De minimum-contributie bedraagt f 7,50 voor gewone leden; voor huisgenoten van leden f 2,50. Voor jeugdleden f 1,00. Organisaties en verenigingen kunnen als zodanig lid worden voor ten minste f 10,00 per jaar. "De Schouw" wordt U gratis toegezonden. Contributies dienen overgemaakt te worden aan de Ver. van Vrienden van De Hoge Veluwe, giro 951993 te Driebergen.

